

Zagreb, 26. listopada 2017.

Ljubica Štambuk

Svestrani pop glagoljaš Ivan Feretić

Ivan Feretić „Lete“

(Vrbnik, 1769. – Vrbnik, 1839.)

A (az)
1

Praputnjak

Opširno pisao o Feretiću Mihovil Bolonić

Mihovil Bolonić, *O životu i radu Ivana Feretića (1769-1839)*, Krčki zbornik I, Krk, 1970.

Mihovil Bolonić, *Stoljetne veze krčkih i senjskih glagoljaša*, Senjski zbornik Vol. 6 No. 1, 1975.

Ivan Milčetić, *Pop Ivan Feretić, Krčki istorik (1769. - 1839.)*, JAZU, Zagreb, 1912.

Josip Antun Petris, *Nike uspomene starinske* (Gršković, I., Štefanić, V. Zbornik za narodni život i običaje 37, : 1953.)

Vjekoslav Spinčić, *Crtice iz hrvatske književne kulture Istre*, Tisak nadbiskupske tiskare, Zagreb, 1926.

Mirjana Strčić, *Hrvatski narodni pretpreporoditelj Ivan Feretić*, Temelji književne epohe, IKD „Juraj Dobrila“, Pazin, 1994.

Ostali autori:

Petar Skok, Gjuro Szabo, Marija Kraljić, Petar Strčić, Katica Ivanišević, Maja Polić,

Porjeklo i školovanje

- Rodio se u siromašnoj obitelji 4.11.1769.;
- Osnovno obrazovanje i teološko znanje stekao u privatnoj glagoljaškoj školi u Vrbniku;
- Zaredio ga krčki biskup Ivan Antun Šintić 21.9.1793. Zaređen prije redovita roka i prije završetka propisanih studija;
- 24.3.1794. biskup Šintić upućuje ga u Veneciju na nastavak studija;
- Studirao retoriku, usavršavajući se u filozofiji i teologiji;
- Na studiju u Veneciji proveo godinu dana;
- 5.3.1795. dobio dozvolu da može ići u Gospić.

Službovanje u Gospiću

- Nakon završenog studija retorike službovao je kao kapelan u Gospiću.
- Senjski biskup Ivan Ježić dva puta mu je dao dozvolu za ispovijedanje bez prethodnoga propisanog ispita.
- Istaknuo se kao učen svećenik, dobar ispovjednik i propovjednik pa je kasnije često pozivan u razna mjesta Senjsko-modruške biskupije za ispovijedanje i propovijedanje.

Josip Antun Petriš: „*Pop Ivan Feretić pok. Ivana, glasoviti pridikač ... hodeći na više kraj po senjskoj biskupiji, budući često zvan za predikat u mnoge plovanije.*“

Ja

G (glagole)

4

Službovanje u Praputnjaku

- Službovao u župi sv. Josipa u Praputnjaku u svojstvu kapelana.

Bolonić ovo zaključuje na temelju Feretićeve molbe za državnu pomoć koju je, zbog potpune iznemoglosti, tražio od c. kr. vlade za Primorje u Trstu 1828. g.

U molbi piše: „**...ha desso lodevolmente sostenuto l'incarico d'effetivo Cooperatore nella Parochia di S. Giuseppe in Praputnich, Diocesi di Modrussa**“.

Ova je bilješka zapisana u Župnom arhivu Vrbnik.

Službovanje u Praputnjaku

Do sada nije bilo poznato kada je počeo službu u Praputnjaku i do kada je tu službovao. Bolonić ističe, da je to moralo biti negdje između 1796. i 1804. g.

U Praputnjaku je Feretić službovao kao kapelan od 7. kolovoza 1802. g. do kraja listopada 1803. g.

Ovo je otkriveno u spomenici Župe Praputnjak.

*Post Joannem Luvic' cooperatorem inde a 7° Augusti 1802
Joannes Feretic' cooperator, insulanus, glagolita usque finem 8^{bris} 1803
cui successit Matthias Sulina Cooperator et Scholæ Magi,
itaque munere functus est a 1 Novembris usque dimidium 10^{bris} 1803*

U to vrijeme župnik u Praputnjaku bio je Toma Miloš.

Službovanje u Praputnjaku

U povijesnom djelu: „*Litopisanija stvari dogojenih god. 1792. – 1814.*“ u god. 1803., Feretić piše o gradnji ceste „***iz Rike na Brod preko Grobniškog polja***“ pod nadzorom Senjanina Filipa Vukasovića.

U vezi s time kaže: „***Ja jesam na istoj ljudem u planini u Skrebutnjaku pod šatorom i mašil i rič božju pripovidal***“.

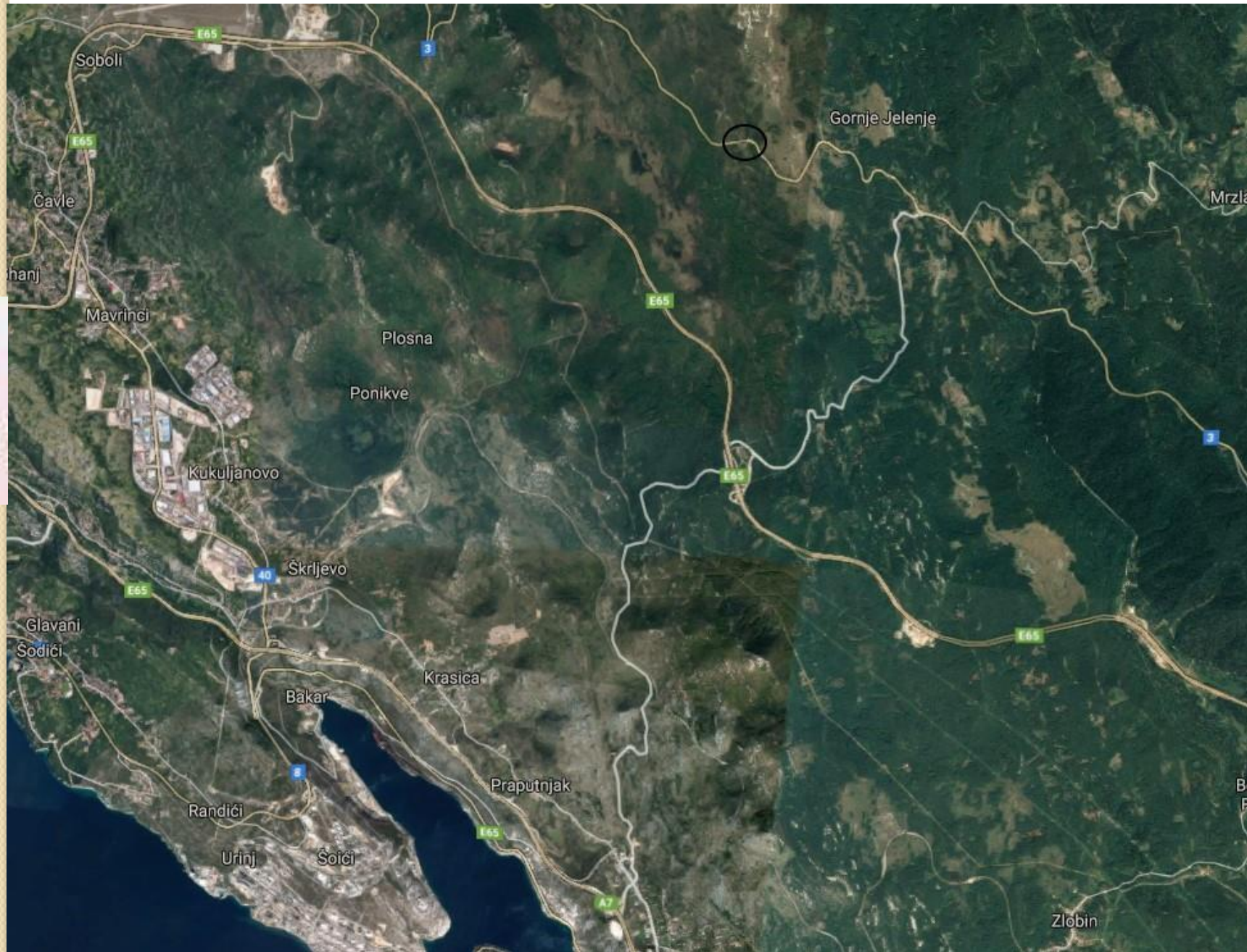
Bolonić ističe da je vjerojatno Feretić radnike proviđao kao kapelan u Praputnjaku.

Ž (živite)
7

DZ (dzelo)
8

Službovanje u Praputnjaku

List Pučki Prijatelj br. 20., Krk, 25. listopada 1901.

*1803. – Cesar Francisko parvi, Princip Lichtenstein, Grof Battiani, Princip Palfi i još drugi nikoji, ovi se svi dogovoriše i izvergoše vanka tolike jaspre, osobito od harte bankocedolske i miseca aprila počeše činiti cestu iz Rike na Brod preko Grobniškoga polja. Vladavac i upravitelj od iste bijaše Gospodin General Filip Vukasović, Senjanin. Govori se, da u svemu carstvu ne ima ceste prilične van nigdi u Germaniji. **Ja jesam na istoj ljudem u planini u Skrebutnjaku pod šatorom i mašil i rič božju pripovidal.***

Z (zemlja)

9

Službovanje u Praputnjaku

Na 24. junja skoči takova fortuna od bure, da nije moguće izreći škodu priveliku, koju učini po svih stranih bližnjega primorja. Bijaše snig po planinah, a zima takova, kakova običaje biti miseca jenara. Na Grobniškom polju pogibe od stidi tristo bravi, tri goveda i dva čobana.

List "*Pučki Prijatelj*" tiskao je Feretićev tekst u 34 nastavka 1901. - 1903. pod naslovom:

»D o g o j e n j a«

(zabilježio pop Ivan)

I (Iže)
10

Službovanje u Vrbniku

- Nakon službe u Praputnjaku, Feretić obavlja svećenčku službu u rodnome Vrbniku sve do smrti.
- Bio je kapelan i duhovni pomoćnik u vrbničkoj župi, te član vrbničkog seoskog kaptola.
- Aktivno je i vjerno sudjelovao u pastorizaciji župe, o čemu svjedoče potpisane izjave od strane vrbničkih plovana.
- U mlađim danima često je obilazio razna mjesta na Krku i izvan otoka.

Službovanje u Vrbniku

- Bio je i privatni učitelj u vrbničkoj glagoljaškoj školi. Odobrenje za vođenje škole dobio je od krčkoga biskupskog Ordinarijata.
- Škola je djelovala neprekidno do 1819. g., kada su austrijske vlasti zabranile rad privatnih škola.
- Sve do kraja djelovanja, škola je imala isključivo narodni hrvatski značaj. Uz hrvatski, učio se je i latinski jezik.
- Iz ove su škole stoljećima izlazili mnogi ugledni popovi glagoljaši, kao i zaslužni glagoljski notari, a u novije doba i učitelji, profesori, pravnici,

Službovanje u Vrbniku

- Svoje djelatnosti Feretić je morao prekinuti zbog bolesti od koje je obolio oko 1825. g.
- Molba c. kr. vladi u Trstu upućena 1828. g. kojom moli sredstva za pomoć biva odbijena, što mu još više pogoršava zdravstveno stanje i duševne patnje.

*„U Vrbniku ja se rodih,
I v' mladosti puno hodih.
A kad minu moja mladost,
Zaderža me ovdje starost
U kom čekam preminutje.
Za moć dobit počinitje.
Kad se steče života kraj,
A Bog mi da svoj sveti raj.“*

L

K (kako)
40

Službovanje u Vrbniku

- U starosti je živio u siromaštvu i postupno je zapadao u sve jača krizna stanja.

Teško duševno stanje možemo osjetiti u stihovima na kraju pjesme „*Svitu pozdrav i zahvljenje – Za istinito od njega rastavljenje*”

*„Tamni svite,
Smradni cvite,
Ko te ljubi,
Vas se zgubi.*

...

*Ostan s Bogom tamni svite,
zadnji put te pozdravljam,
Tebe slipče, tvoje himbe, za
uvike ostavljam.”*

- Umro je 13.03.1839.

L (Ljudi)
50

Političke prilike

Pet puta je promijenio političkoga gospodara:

- Mletačka republika (do 1797.)
- Austrijska monarhija, ((1797. – 1806.), i dio 1809., te (1813. – 1839.))
- Francuska vlast, ((1806. – 1813.), s prekidom 1809.)

To je duhovito izrazio stihovima:

*Ja se rodih principovac,
A pak postah Cesarovac,
Dvakrat postah i Francestki,
A zatim pak opet Bečki,
Cesarovac zadnič postah,
Za takova uvik ostah.*

Djelovanje Ivana Feretića kao glagoljaša

- Iako je tijekom školovanja u Veneciji polazio talijansku školu i pisao talijanskim jezikom, sačuvao je svoju narodnu, hrvatsku svijest i uz odlično poznavanje talijanskog i latinskog, odlično je poznavao i hrvatski jezik i glagoljicu.
- Kao učitelj na glagoljaškoj školi u Vrbniku, nastavio je glagoljašku tradiciju na Krku.
- Ponosio se je staroslavenskom liturgijom, te dozvolom šćaveta za čitanje poslanica, evanđelja i očenaša i korio je one svećenike koji istiskuju narodni jezik iz crkve i uvode tuđi.

Djelovanje Ivana Feretića kao glagoljaša

- Dao je udio u proučavanju *Kločeva glagoljaša*.
- Po Feretiću, začetnik glagoljskoga pisma je sv. Jeronim zbog čega je njegov oduševljeni štovatelj.
- S ljubavlju govori i o slovima sv. Ćirila, misleći na ćirilicu.
- Do kraja života ostao je pop glagoljaš i promicatelj glagoljice.

0 (00)
80

Književna djelatnost

- Književni rad Ivana Feretića veoma je opsežan.
- Pisao je latinskim i talijanskim jezikom, ali najviše hrvatskim.
- Djela većinom nisu tiskana, već je gotovo cijeli opus sačuvan u rukopisu.
- Pisao je i prozu (znanstvenu, stručnu i književnu) i poeziju.
- U ispovjednoj lirici iznosi svoje intimne osjećaje i stanje duha.
- Njegova djela obiluju citatima iz Biblije.

Književna djelatnost

- Zbirka „*Pisme i popivanja*“ iz 1825. sadrži uglavnom pjesme vjerske tematike, himne i liturgijske tekstove, ali i pjesme s povijesnim sadržajem.
- Piše latinicom na vrbničkoj čakavštini unoseći u nju i elemente štokavskoga govora, stvarajući, pritom, vlastite izraze za neke pojmove.
(procesija – *prohod*, munjovod – *gvozdoteg*, diploma – *milodarstvo*, ...)
- Strogo izbjegava talijanizme i općenito tuđice.
„Malo ima jezika bogatih svojim riječima kako je slavinski te ne treba tuđih.“

Б

R (recl)
100

Književna djelatnost

- Za lingviste Milčetića i Skoka Feretićeve su djela lingvistički dokument od posebnoga značaja, te mogu poslužiti za studiranje čakavskoga leksika. I. Milčetić: „*Njegov je jezik osnovan na vrbanskom narječju te ima u njega mnogo zanimljive i pouzdane građe za istoriju hrvatskoga jezika u fonologičkom, morfologičkom i leksikalnom pogledu.*”
- Feretićeve književna djelatnost proteže se od 1812. do 1830. g., dakle od njegove 43. do 61. godine, kada je zbog teške bolesti napustio daljnji rad na znanstvenom i književnom polju.

S (slovo)
200

Prevoditeljska djelatnost

- Feretić se okušao i kao prevoditelj.
- Poznavao je više stranih jezika, posebno dobro talijanski i latinski.
- Jezici su ga općenito zanimali jer je pisao o nekim pitanjima strukture francuskog, njemačkog, grčkog i hebrejskog jezika.
- Pisao je o staroromanskom jeziku u Krku – zvanom „ćuski“.
- Otkrio je da se u mjestu Poljica govori vlaški (krčkorumunjski) jezik i zapisao je Očenaš i Zdravomariju na jeziku krčkih Vlaha.

T (tvrdi)
300

Prevoditeljska djelatnost

- Preveo je „*Pjesmu nad pjesmama*“; nigdje nije navedeno s kojeg jezika.
 - Naznačio je da je biblijski tekst prenio u „*ilirične*“ retke. Tako uz naslov navodi:
„ ... *redkom iliričkim upravna i u ovu knjižicu uložena trdom Ivana Feretića, Crikve Plovanske Vrbniške svećenika. Lito Gospodnje 1815.*“
 - Doslovni prijevod u prozi kombinira svojim prepjevom u stihovima.
 - Prijevod je analizirao akademik Petar Skok i objavio ga 1928. g. uz lingvistički komentar.

U (uk)
400

Povijesna djelatnost

- Feretićeve povijesna djelatnost trajala je od 1819. do 1826., a odražava se u njegovim književnim djelima s povijesnom tematikom:
 - *Komad skazanja i povidnja od grada i otoka kerskoga iliti velskoga* (iz 1819.) – prva izvorna povijest grada i otoka Krka.
 - *Litopisanja stvari dogojenih od 1792. do 1814.* (iz 1824.) – autentično svjedočanstvo o odrazu prijelomnih povijesnih zbivanja od osnivanja Francuske Republike do ponovnog dospjeća otoka Krka pod austrijsku vlast.

Koristio je brojnu histografsku literaturu i izvornu povijesnu građu.

F (frt)
500

Povijesna djelatnost

Na sadržaj svojih djela upućuje naslovom.

Fragmentum
Historiae Civitatis, et Insulae Vegli.
Opus criticum
Nobilissimis veteris Illustrationis, et Hospitalitatis veteris ex optime
reuerentia fidei Historiographi, et haecum illi de ornamentum et
in hoc Mediceo sumptibus, huiusmodi, fidei, fidei, fidei, fidei,
habetur huius, verisimili, in quantum huius, huius, huius,
et veritatem.
Studio, et Labore
et Decorum,
Jeanis Ferrettichii, Curatoris Civitatis Veronensis, Anno 1819.

Komad
Skazanja i povijest od grada i Otoka Kerskoga illiti Veglskoga.
Dillo ogovorno. Priplemanitimi
billeskami ukraseno i
obbogachieno ter iz privridnih i
privirnih skazanja pisalaczah i
zemgliopisalaczah, izvadjeno i u
ovvu sridgniu kgnigu kratkim
nacinom, prostim govorenjem i
Materinskim jazikom virno, u
koliko bi moguchie, sloxeno i
ispisano.
Dizigniom i trudom
Popa Ivanna Ferrettichia
Plovanske i Staraescinske Crikve
Verbniske Redovnika
1819.

Naslovnica knjige o povijesti
grada i otoka Krka

Komad
skazanja i povijest od grada i
Otoka Kerskoga illiti Veglskoga.
Dillo ogovorno. Priplemanitimi
billeskami ukraseno i
obbogachieno ter iz privridnih i
privirnih skazanja pisalaczah i
zemgliopisalaczah, izvadjeno i u
ovvu sridgniu kgnigu kratkim
nacinom, prostim govorenjem i
Materinskim jazikom virno, u
koliko bi moguchie, sloxeno i
ispisano.

Pomgniom i trudom
Popa Ivanna Ferrettichia
Plovanske i Staraescinske Crikve
Verbniske Redovnika.
1819.

Povijesna djelatnost

- Naslovi dugački, obično napisani hrvatskim i latinskim jezikom. Na kraju naslova obično ističe ime uz dodatak *Redovnik plovanske crikve od Verbnika* ili sl., te godinu.
- Pravopis – „*Feretić adaptira talijanske grafičke navike onoga vremena*” (P. Skok)
 - Pjesme s povijesnom tematikom:
 - *Pisma od prigrubih stvari, koje Francuzi učiniše u vrime svoga nesrićnoga priobeznatja*
 - *Pisma od Kervavoga boja, kijese dogodi u Italiji med cesarskom i franceskom vojskom*
- I. Milčetić: „*Premda je Feretić kao istorik nepouzdan, nalazi se u njega dosta pouzdane građe za lokalnu krčku istoriju, geografiju, etnografiju, filologiju.*”

Ol (ol)
700

Propovjednička djelatnost

- Feretić je bio na glasu kao izvrstan propovjednik.

Marija Kraljić: *"Naročito je bio poznat kao propovjednik, temperamentan, glasan bio je veoma omiljen i zato često pozivan ne samo po Krku, nego i izvan otoka, naročito za blagdane i posebno za mjesne svetkovine."*

- Vrlina njegova propovijedanja ušla je i u anegdote.
- Propovijedao i radnicima koji su radili na gradnji ceste.

Propovjednička djelatnost

- Sačuvana je samo jedna pisana propovijed, pretpostavlja se iz 1826. g., pod naslovom:

„Pohvala Pričiste Divice Marije, koja sva može služiti za blagdan od nje pričistoga Začetja, nje prislavnoga Uznesenja.“

- Propovijed, pisana na 19 stranica, posvećena je veličini Bogorodice, koju Feretić uspoređuje s libanonskim cedrom.
- Obiluje brojnim citatima Svetog pisma.
- Na kraju propovijedi stavio je bilješku: *“Ima potrebu mnogo veliku za biti ponapravljena; jer poradi moga prinepodnositog zla bila je od mene pripušćena, bivši samo bila kako vidise, ne prepisana, nego samo osnovana.”*

© (c)
900

Bavljenje liječenjem i botanikom

- Feretić je dobro poznao medicinu i botaniku, a iskazao se i na karitativnom polju liječeći siromašni otočki puk.

Josip Antun Petriš: „*Bio je vele višt u lekariji, ličio je s travami, od kojih mnogo široko poznavanje imao je. Ovi redovnik ličio je srićno i od ujeda zmije tako da k njemu od mnogih stran dohadjaju ljudi ličiti se...*”

Kanonik Mate Polonijo: „*Najmilija mu nauka bila bilinstvo pa otud njegovo razumijevanje u liječništvu (farmakologija). Sada je još glas o njemu kao liječniku, posebni je bio njegov lijek za ujed zmijin, o čemu je napisao posebnu knjižicu na hrv. i talij. jeziku.*”

Č (črv)
1000

Bavljenje liječenjem i botanikom

- Sastavio je na trima jezicima *Kazalo bukvično* – kazalo različitih trava, stabala, riba, ptica i dr., dodavši često travama i grčki naziv.
- Donio je na Krk sjeme krumpira i okrugle repe, do tada nepoznate otočanima, poticao njihovu sadnju, kultiviranje i izvoz.
- Prema vlastitim iskazima, osnovna medicinska znanja stekao je u osobnim kontaktima s liječnicima za vrijeme boravka u Gospiću, gdje je upoznao i travarstvo.
- Ljudi su mu svakodnevno dolazili, tražeći savjet i pomoć u liječenju, a on je nesebično pomagao i na to gledao kao na djelo milosrđa.

Š (ša)
2000

Bavljenje liječenjem i botanikom

- Službeni su liječnici optuživali Feretića za nadriliječništvo. Bio je i tužen, te mu je bilo najstrože zabranjeno liječenje, što on nije poštivao.
- Nakon mnogih opomena i tužbi reagirao je opširnim odgovorom u siječnju 1823. na dekret biskupskog ordinarijata iz studenog 1822.
- O Feretićevu medicinskom znanju i liječenju, te neprilikama u svezi s time, detaljno piše Bolonić na temelju opširne arhivske građe o tom predmetu.

Domoljubno djelovanje

- Sav Feretićev rad krasi domoljublje.
- Imao je razvijen i istančan osjećaj pripadnosti hrvatskome narodu.

Oveća pjesma *Pisma od prigrubih stvari...* počinje stihovima:

*„Nu poslušaj sada dragi pobratime
Koji nosiš slavno od Hrvata ime.
Što ti kažem, i da glavom krećeš,
Jer da jest moguće, virovati nećeš.“*

- Primjećujemo jasno određivanje prema pitanju nacije i nacionalne pripadnosti u vrijeme kada je taj proces među Hrvatima tek počeo.

Domoljubno djelovanje

- Ljubav prema vlastitom narodu i domovini bila je snažan poticaj u njegovu stvaralaštvu.
- Ta ga je ljubav potaknula i na pisanje povijesti grada i otoka Krka.

Istaknuo je dva glavna razloga zbog kojih se odvažio na to:

- skrb da ne propadnu mnoge uspomene našega otoka i
- ljubav prema domovini.

„Sve znati, a Otačbinu neznati, jest skoro nisctare ne znati.“

JU (Jus)
5000

Domoljubno djelovanje

➤ Naglašavao je važnost pisanja na materinskom jeziku i s prezirom je pisao o onima koji se tome jeziku „*rugadu i sramuju razgovarati i pisati*”.

➤ Uočio je važnost sjedinjenja hrvatskih zemalja jezično i politički.

„Sad priloži k onima zemljama, i k ovim, Istriu, Liburniu, Kragniu, Japidiu, Slavoniu, Kroaciu, i Bosnu, koje sve tada, i još kadgod, brojahu se u Dalmaciji, i vidit ćeš koliko prihode velike strane, koje nikada bijahu našega Ilira, a to kad budu sve skupa združene, kano i uda u jednome tilu”

➤ Zanosio se je idejom slavenstva.

A (az)
1

Domoljubno djelovanje

- Zapazio je da Slavene u našim krajevima zovu Ilirima, ali kaže da ta dva imena nisu istovjetna, već označuju različite narode. Međutim, ističe da se u njegovo doba („danaska“) za imenovanje stanovništva na hrvatskim područjima upotrebljava više naziva, često bez svijesti o tome da je riječ o jedinstvenom, hrvatskom narodu.

„Danaska ovo ime iliričko, slavinsko, kroatsko iliti hrvatsko, zlamenuje jedan narod, i uzima se za prominu jedno za drugo.“

- U nacionalnom zanosu znao je i pretjerati pa nekritički kaže da je „ilirički jazik“ „majka jazika“ i „najrašireniji jazik“ na svijetu.

B (buki)

2

Domoljubno djelovanje

- Zbog isticanja ljubavi prema narodnom jeziku i domovini, te zanosa prema slavenstvu Feretića se smatra pretečom ilirskoga pokreta, odnosno hrvatskim pretpreporoditeljem.
- Mirjana Strčić: „... *razvijenim osjećajem nacionalne svijesti neposredno je djelovao na mlade; pridonosio je tako da se od Vrbnika formira nacionalno svjesna sredina, koja će tijekom cijeloga trajanja hrvatskoga narodnog preporoda ostati izvorištem i rasadištem preporodnih boraca i vođa na istarsko-otočkom hrvatskom prostoru.*”
- Njegovo geslo bilo je:

“Tuđe poštuj, svojim se diči.”

V (vidl)

3

ZAKLJUČAK

- Svestrani pop glagoljaš Ivan Feretić s jedne je strane nastavljajući vjekovne krčke glagoljaške tradicije, s druge strane preteča je ideja ilirskoga pokreta. Relativno je slabo poznat jer je njegov opsežan i raznolik opus najvećim dijelom neobjavljen.
- Bilo bi hvalevrijedno obaviti cjelovito vrednovanje Feretićevih radova i djelovanja, a za to je potrebna analiza i interpretacija kompetentnih istraživača iz više znanstvenih grana.

Za

G (glagole)

4

